

SÖYLEV'DEKİ KİŞİLİĞİ İLE ATATÜRK

Prof. Dr. İnal Cem AŞKUN*

İnsanda kişilik, genellikle onun duygu, düşünce, davranış değer ve özelliklerinin toplandığı temel ruhsal yapı ögesidir. Bu öge, onu öteki insanlardan ayırdeden en önemli varlığıdır. Eğer birey, söz konusu varlığı ile kendini başkalarından ayırabiliyorsa, başka deyişle toplum içinde özgün bir durum kazanabiliyorsa, "kişilikli" diye nitelenebilmektedir. İnsanın kişilik yapısını ortaya çıkarmak, belirgin çizgilerini çeşitli yönleriyle belirlemek, sırasında uzun yıllar bir araştırma ve incelemeyi sürdürecektedir kadar zaman alabilir. Çünkü bireyde kişilik dural değil, devingen bir yapı özelliği taşır. Yaşa, içinde bulunan ortama, yaşanan çeşitli olaylara göre gelişmeler gösterir. Ancak bilimin çağdaş yaklaşımı olan "sistem" mantığını burada da kullanırsak, kişiliğe biçim veren üç ana amaç görürüz. Bunlar büyüme, kararlılık ve etkileşimdir. Bu üç amaç kişiliğin yapısal öğeleri olan duygu, düşünce ve davranış kesimlerinde etkisini sürdürür. Söz konusu amaçlara göre kişiliğini geliştirenler veya kendilerinde böyle bir kişilik gelişimi görülenler, toplumda "büyük insan" diye nitelenirler. Kuşkusuz böyle *büyüklerin* başında, toplumlara önderlik yapmış kişiler gelir. İşte Cumhuriyetimizin kurucusu, toplum önderi ATATÜRK, kişiliği gerçekten araştırmayı gerektiren, "büyük insan" kimliğiyle sürekli olarak andığımız ve anlamaya çalıştığımız yüce bir değerimiz olmaktadır.

Bir insanın kişiliği hakkında araştırma ve inceleme yaparken onun yapıtları, sözleri, gözlemlenebilen davranışları, çevrede kendisine ilişkin olarak yapılan çeşitli değerlemeler en önemli bilgi kaynaklarıdır. Bütün bunlar bir araya toplanıp, belli zaman sürecine göre bölümlendirildiğinde, insanın kişilik yapısına ilişkin çok değerli ipuçları elde edilebilir. Burada tüm sorun, kişiliği incelenen insan hakkında toparlanan bilgi ve kanıtların onun bu durumunu ne keredede doğru ya da gerçekçi yönleriyle ortaya koyduğudur. Çünkü kimi insanlar nasıl "sah-te" kimlik taşır, çevrelerini yanıtlırlarsa; aynı insanlar yapılarında "sah-te" bir kişiliği de sürdürürler. Böyle durumlarda, söz konusu insanlar-

* Eskişehir Anadolu Üniversitesi.

daki gerçek kişilik yapısını ortaya çıkarmak çok zor, belki de olanaksızdır. Kuşkusuz, eğer bir zorunluluk yoksa, böyle kişileri incelemeye gerek de yoktur. Aslında çevrelerinde kişilikleri hakkında güvensizlik yaratmış insanların duygu, düşünce ve davranışları her zaman ince bir dikkatle karşılanır. Kurulacak ilişkiler ve yapılan değerlemelerde bu güvensizlik payına sürekli yer verilir.

İnsanın genellikle sağlam bir kişiliği taşıyıp, taşımadığını anlamak için gerçi çeşitli yöntemler kullanılabilir, belli süre yapılan gözlem sonuçları ile edinilen değişik izlenimlerden yararlanılabilirse de, bu konuda başvurulacak belki en kısa yol, kişinin *söylediği* ile *yaptığı* arasındaki tutarlılığı incelemektir. Eğer bu iki eylem olumlu sonuçlarla birbirine bağlanıyorsa, karşımızda gerçekten araştırılmaya, incelenmeye değer bir kişilik bulunduğundan kuşku duyulmamalıdır.

Dünyadaki tüm ulus önderleri gibi ATATÜRK de bu orunu, toplum önünde, söylediği her şeyi yaptığı için elde etmiş; kişiliğinin yüksek çekim gücünü bu tutumuyla ortaya koymuştur. İşte SÖYLEV; onun topluma karşı, kişiliğinin bu önde gelen sağlamlık özelliğini açığa çıkaran büyük bir yapıttır. SÖYLEV, ilk bakışta, ATATRÜK'ün Türkiye Cumhuriyetini nasıl kurduğunu anlatan bir öykü gibi gelebilir. Gerçekte SÖYLEV, Atatürk'ü anlatan, kendi dilinden onun kişiliğinin temel öğelerini ortaya koyan bir yapıttır. Büyüklüğünün de nedeni budur.

Kuşkusuz, Atatürk'ün kişiliğini bütün yönleriyle belirlemek için sadece SÖYLEV'i incelemek yeterli değildir. Kendisinin kişilik özelliklerinin saptanabildiği tarihten başlayıp, ölümüne kadar olan süre böyle bir inceleme kapsamına alınır, belki onun kişilik yapısı ve gösterdiği gelişme daha ayrıntılı biçimde belirlenebilir. Ancak böyle bir çalışmayı yapmanın, çok boyutlu ve uzun süreli olacağı da açıktır. Çünkü söz konusu amaç için, sadece SÖYLEV'in bütün yönleriyle ele alınması, büyük araştırma ve inceleme boyutlarına ulaşacaktır. İşte buradaki çalışmamızda öngördüğümüz amaç, ATATÜRK'ün gerçekten öğrenilmesi ve kişiliğine girilmesi gerektiğine dikkati çekmektir. Bunun için de SÖYLEV'de onun kişiliği hakkında kabataslak ya da el yordamıyla saptayabildiğimiz bazı noktaları çok kısa açıklamalarla ortaya koymaya çalışacağız.

SÖYLEV'deki zaman akışı ve olay zincirine uyarak yaptığımız bu incelemede, ilkin ATATÜRK'ün kişiliğindeki *gerçekçilik* özelliğini şu anlatılarıyla saptayabiliyoruz:

“Farkında olmadığı halde başsız kalmış olan ulus, karanlık ve belirsizlik içinde, olup bitecekleri bekliyor. Felâketin korkunçluğunu ve ağırlığını başlayanlar, buldukları çevreye ve olaylardan etkilenebilmelerine göre kurtuluş çaresi saydıkları yollara başvuruyorlar.”¹

“Ülus ve ordu, Padişah ve Halifenin hayınlığından haberli olmadığı gibi, o makama ve makamda bulunana karşı yüzyılların kökleştirdiği din ve gelenek bağlarıyla içten bağlı ve uysal... Halifesiz ve padişahsız kurtuluşun anlamını kavramaya yetenekli değil... Bu inançla bağdaşmaz görüş ve düşüncelerini açığa vuracakların vay haline! Hemen dinsiz, vatansız, hain, istenmez olur.”²

“Gerçekte, içinde bulunduğumuz o günlerde, Osmanlı Devletinin temelleri çökmüş, ömrü tükenmişti. Osmanlı ülkesi bütün bütüne parçalanmıştı. Ortada bir avuç Türkün barındığı bir *ata yurdu* kalmıştı. Son olarak, bunun da paylaşılmasını sağlamak için uğraşılmaktaydı. Osmanlı Devleti, onun bağımsızlığı, padişah, halife, hükümet bunların hepsi kavramı kalmamış birtakım anlamsız sözlerdi....

Bu durum karşısında bir tek karar vardı. O da ulus egemenliğine dayanan, kısıntısız, koşulsuz, bağımsız yeni bir Türk Devleti kurmak.”³

Ulusun içinde bulunduğu koşulları gerek toplumun bireylerinden, gerek devlet yetkililerinden *gerçekçi* bir bakış açısı ve güçlü bir öngörü ile değerleyen ATATÜRK, olayın başlangıcında büyük bir imparatorluğun çöküşünü herkesten önce olurlayıp, kişiliğini düşkünlüğü ve şaşkınlıkla zayıflatmayarak, bu yıkıntıdan çıkacak yeni Türk Devletinin temellerini ilkin kendi kişiliğinde atmıştır. Bunları atarken de, yine kişiliğinin çok değişik yönlerini ortaya koymuştur. Bunlar kısaca *Türk Ulusçuluğu*, ve *bağımsız kişilik* öğeleri olarak belirtilebilir. Kuracağı devletin temellerini bu öğeler üzerinde yükseltirken, kendi onuru, bağımsızlığı, tutsaklığı reddeden, kimsenin koruyuculuğuna sığınmamış kişiliğini, ulusun kişiliğiyle özdeşleştirirken, aşağıdaki inançlı anlatıları kullanmaktadır:

“Temel ilke, Türk ulusunun onurlu ve şerefli bir ulus olarak yaşamasıdır. Bu ancak tam bağımsız olmakla sağlana-

1 ATATÜRK, Söylev -I, TDK - Yayınları, 1963, s. 7.

2 A.g.k.

3 A.g.k.

bilir. Ne kadar zengin ve gönençli olursa olsun, bağımsızlıktan yoksun bir ulus, uygar insanlık karşısında uşak durumunda kalmaktan kendini kurtaramaz.

Yabancı bir devletin koruyuculuğunu istemek insanlık niteliklerinden yoksunluğu, güçsüzlüğü ve beceriksizliği açığa vurmaktan başka bir şey değildir. Gerçekten bu aşağılık duruma düşmemiş olanların, isteyerek başlarına yabancı bir yönetici getirmeleri hiç düşünülemez.

Oysa, Türkün onuru ve yetenekleri çok yüksek ve büyüktür. Böyle bir ulus, tutsak yaşamaktansa yok olsun, daha iyidir. Öyleyse, ya bağımsızlık ya ölüm"⁴.

"Bağımsızlığı için ölümü göze alan ulus, insanlık onur ve şerefine gereği olan her özveriye başvurduğunu düşünerek avunur ve elbette, tutsaklık zincirini kendi eliyle boynuna geçiren uyuşuk, onursuz bir ulusa bakınca, dost ve düşman gözündeki yeri çok başka olur"⁵.

Burada ATATÜRK'ün özellikle dikkati çeken kişilik özelliği bağımsızlık olmaktadır. Öyleki, bağımlı yaşamaktansa ölmeyi yeğlemektedir. Aslında Osmanlı Devlet düzeninde, genç yaşta Ordunun üst rütbelerini edinmiş, bir bakıma kişisel yaşamında bağımsızlığı elde etmiş bir kişinin, kendisini ulusun düştüğü durum içinde tutsak hissetmesi, topluma karşı ne kadar duyarlı bir kişiliğe iye olduğunun kanıtını açıkça ortaya koymaktadır. Böyle güçlü bir toplumsal kişilikle başlatacağı savaşın "kurtuluş" adını alması doğal bulunacaktır. Ancak bu savaş çöküşünü hemen ulusa aktarmak gerekir mi? İşte bu noktada, bağımsızlık tutkusunu topluma aktarmada kişiliğinin akıl ve istem gücüne dayanıp, söz konusu tutkuyu ussallaştırma, bunun için de kişiliğindeki büyük sabır ögesinden yararlanma yoluna gittiğini görmekteyiz, şöyleki:

"Türk ata yurduna ve Türkün bağımsızlığına saldıranlar kimler olursa olsun, onlara bütün ulusça silahlı olarak karşı çıkmak ve onlarla savaşmak gerekiyordu. Bu önemli kararın bütün gereklerini ve isterlerini ilk gününde açıklamak ve söylemek, elbette yerinde olamazdı. Uygulamayı birtakım evrelere ayırmak ve olaylardan yararlanarak ulusun duygu

4 A.g.k. s.9.

5 A.g.k.

ve düşünceleri üzerinde işlemek ve adım adım ilerliyerek amaca ulaşmaya çalışmak gerekiyordu. Nitekim öyle olmuştur. Ancak dokuz yılda yaptıklarımız bir mantıkçı gözüyle düşünülürse, ilk günden bugüne dek izlediğimiz genel gidişin, ilk kararın çizdiği çizgiden ve yöneldiği amaçtan hiç ayrılmamış olduğu kendiliğinden anlaşılır.”⁶

“İleride olabileceklerine üzerine çok konuşmak, giriştiğimiz gerçek ve maddî savaşa boş kuruntular niteliği verebilirdi; dış tehlikenin yakın etkileri karşısında üzüntü duyanlardan, geleneklerine, düşünme yeteneklerine, ruhsal durumlarına uymayanların ve olabilir değişikliklerden ürkeceklerin ilk anda direnmelerine yol açabilirdi. Başarı için pratik ve güvenilir yol, her evreyi vakti geldikçe uygulamaktı. Ulusun gelişmesi ve yükselmesi için esenlik yolu bu idi. Ben de böyle yaptım.”⁷

Bu anlatımlarında ATATÜRK'ün kişiliğinde, toplumun içinde bulunduğu koşullara göre taşıdığı değerlere karşı saygılı, ulusa getireceği değişik ortama direnecek olanların varlığını henüz başlangıçta bilecek kertede gerçekçiliğinden kaynaklanan bir *hoşgörü* ögesi olduğunu izlemekteyiz. Öte yandan eylemin başında saptadığı yol ve ilkelerden ayrılmadan amacına ulaştığını belirtmesi, kişiliğindeki *kararlılık* ögesinin bir sonucu olmaktadır. Her evreyi vakti geldikçe uygulamayı öngörmesi, kişiliğinin *hesapçı özelliğinin* ve yüksek *algılama gücünün* belirlediği eğilimlerdenidir. Böyle bir *sezgi yeteneği*, kendi kişiliğine benimsettiği her amacın biçim ve öz bakımından, yanındaki arkadaşlarınınca sırasında istenmeyebileceğini ona anımsatabilmektedir. Ancak buna karşılık, ulusal amaçlarına erişmede andiçme düzeyinde *kararlı tutuma* girecek bir kişilik yapısı taşıdığını da belirterek, şöyle demektedir:

“Ancak tuttuğum bu pratik ve güvenilir başarı yolu; yakın çalışma arkadaşım olarak tanınmış kişilerden kimileriyle aramızda, zaman zaman görüşlerde, davranışlarda, yapılan işlerde beliren temelli ve ikinci derecede anlaşmazlıkların, kırgınlıkların ve sırasında ayrıntıların da nedeni ve açıklaması olmuştur. Ulusal savaşa birlikte başlayan yolculardan kimileri, ulusal hayatın bugünkü *Cumhuriyete* ve *Cumhuriyet*

6 SÖYLEV -I, s.10.

7 A.g.k., s.11.

yasalarına kadar uzayan gelişmelerinde, kendi düşünme ve ruh yeteneklerinin kavrama sınırı bittikçe, bana direnmeye ve karşı çıkmaya başlamışlardır.”⁸

“... Ben, ulusun vicdanında ve geleceğinde sezdiğim büyük gelişme yeteneğini, bir ulusal sır gibi vicdanımda taşıyarak yavaş yavaş bütün toplumumuza uygulamak zorundaydım.”⁹

“Bağımsızlığa ulaşıncaaya değin, bütün ulusla birlikte, özveriyle çalışacağıma kutsal inançlarım adına andıçtım. Artık ben Anadolu’dan hiçbir yere gidemem.”¹⁰

Devlet gücünün tükendiğini, artık o kesimdeki orun ve rütbelерinin hiçbir anlamı kalmadığına kesinlikle inanan ATATÜRK, Anadolu’ya çıkma ve ulus için savaşımına oradan başlama kararını almıştır. Kuşkusuz böyle bir tutumun kendisini Osmanlı Devletinin verdiği orun ve rütbelерinden edeceğini bilmektedir. O vakit söz konusu savaşımını hangi yetkiyle sürdürecektir? Bu soruyu ATATÜRK’ün kişiliği *önderlik* ve *halkçı* öğeleri ile yanıtlamaktadır. Taşdığı halkçı kişilik, tarihte görüle gelen birçok önderde görüldüğü gibi, “halka karşın halk için” tutumuna kendisini itmemiş, bu büyük görevde onu kişisel tutkularının tutsaklığı dışında bırakmıştır. Önder kişiliğini böyle halkçı bir temele dayandırdığından, yürüttüğü eylemleri ulusa maletmede olağanüstü başarı göstermiştir. Bunları aşağıdaki sözlerinde kolaylıkla görmek olurludur:

“Anadolu’ya geleli bir ay olmuştu. Bu süre içinde bütün orduların birlikleriyle ilişki ve bağlantı sağlanmış ve halk elden geldiğince aydınlatılarak uyarılmış, ulusça örgütlenme düşüncesi yayılmaya başlamıştı. İşler artık bir komutan kimliği ile yürütölüp yönetilemeyecekti. Yapılan çağrıya uymamak ve gitmemekle birlikte, ulusal örgütler kurmaya ve ulusal ayaklanmayı yönetmeye devam ettiğine göre, baş kaldırır duruma girdiğim kuşku götürmezdi. Bundan başka ve özellikle uygulamaya karar verdiğim girişim ve yürütümlerin köklü ve sert olacağını tasarlamak güç değildi. Bundan dolayı girişim ve yürütümlerin bir an önce kişisel olmak niteliğinden çıkarılması ve bütün ulusun birlik ve dayanışmasını

8 A.g.k.

9 A.g.k.

10 A.g.k., s.14.

sağlayacak ve yansıtacak bir kurul adına yapılması çok gerekli idi.”¹¹

“Ulusal amaçlarla ortaya atılacakların yok edilmesini düşünenler bugün yalnız Saray, İstanbul Hükümeti ve yabancılardır. Fakat bütün halkın aldatılabileceğini ve bize karşı duruma çevrilebileceğini de düşünmek gerekir. Önder olacakların, her ne olursa olsun, tutulan yoldan dönmemeleri, yurttan barınabilecekleri son noktada, son nefeslerini verinceye değin amaç uğrunda özveriyi sürdüreceklerine işin başında karar vermeleri gerekir. Yüreklерinde bu gücü duymayanların işe girişmemeleri çok daha iyi olur. Çünkü, böyle bir durumda hem kendilerini ve hem de ulusu aldatmış olurlar.

Bir de, söz konusu görev, resmi makam ve üniformaya sığınarak el altından yapılamaz. Böyle bir tutum, bir ölçüye değin yürüyebilir. Fakat, artık o dönem geçmiştir. Açıkça ortaya çıkmak ve ulusun hakları adına yüksek sesle bağırarak ve bütün ulusun, bu sese katılmasını sağlamak gerekir.”¹²

Atatürk'ün amaç, inanç, görüş ve tutumlarını kişisellikten çıkarıp toplumsallaştırmada halkçı kişiliğinin kendisine verdiği bu olanak kuşkusuz kısa sürede onu, Osmanlı damgasını taşıyan her türlü orun, rütbe ve onurdan kurtarmış, yüzyıllar boyu yokumsanmış, ezilmiş Anadolu halkının tek sözcüsü ve önderi yapmıştır. ATATÜRK böylece, biçimsel görünümü güçlü, ancak Osmanlı Devletinin güçsüzlüğü ile özü kalmamış *önder asker* kişiliğini, biçimsel yönü henüz saptanmamış, ancak özü ve içeriği çok güçlü *halk önderliğine* dönüştürmüştür. Ne var ki, bu önderliğini halkın önünde giderek değil, arasında yer alarak yapmaktadır. Eylemin biçimsel önderliğini halk kesiminde kurdurduğu örgütlere bırakmaktadır. Tutumu, halkçı kişiliğinde kişisel değil, her zaman *örgütsel* yaklaşımları yeğlediğini açıkça ortaya koymakta, kişilik yapısındaki *örgütçü* öğeyi hemen meydana çıkarmaktadır. Buradan başlayarak, kişiliğinde geliştirdiği aşamaları şu şekilde izlemekteyiz:

“... tarih; geleneksel boyun kırmaktan üzüntü duymayan ulus, biz yürüyelim, arkamızdan gelsin; düşünce ve inan-

11 SÖYLEV -I, s. 21.

12 A.g.k., s. 30.

cında bulunanların karşılaştıkları sonuçlar ve cezalarla doludur. Yöneticilerin, özellikle devlet adamlarının, böyle yanlış ve çürük düşüncelere hiç kapılmamaları gerekir.”¹³

“... tarih, söz götürmez bir biçimde ortaya koymuştur ki, büyük işlerde başarı için, gücü ve yeteneği sarsılmaz bir başkanın varlığı çok gereklidir. Bütün devlet büyüklerinin umutsuzluk ve güçsüzlük içinde bütün ulusun başsız olarak karanlıklar içinde kaldığı bir sırada, *yurtseverin* diyen binbir çeşit kişinin, binbir türlü davranış ve inanç gösterdiği kargaşalı bir zamanda danışmanlarla, birçok hatırlı ve erkli kişilerin sözlerine uyma zorunluğuna inanmakla; korkusuz, kuşkusuz ve hele sert yürünebilir mi ve en sonunda ulaşılması çok güç olan hedefe varılabilir mi?”¹⁴

“Ben, kamu yararına ve geniş kapsamlı olan işlerimizde kendi görüşlerime göre değil, bütün değerli arkadaşlarımdan ve gönülden birliği ile çalışmayı yeğlediğimi, siz kardeşim de kabul edersiniz.”¹⁵

Başlattığı ulusal kurtuluş girişimlerinde, eylemin önüne geçirdiği örgütlerde, henüz biçimsel yetkisini almamış bir önderin sürgit başarılı olamayacağını bildiği için, görünüşte örgütlere bıraktığı izlenimini veren önderlik görevini, resmen üstlenecek bir başkanın alması gerektiğine inanmaktadır. Böylece kişiliğinde halk önderliğinden, *önder devlet adamı* çizgisine geçmektedir. Bunu yaparken de, çevresindekilerin geniş katkıları sağlayacak *işbirliği yapma* yeteneğinden yararlanıp, bu kişilik ögesini, başkalarının görüşlerini alarak takındığı *demokratik tavırla* güçlendirmektedir. Yukarıda, bir arkadaşına yazdığı mektuptan aldığımız cümlelerde bunu açıkça ortaya koymaktadır.

ATATÜRK halk aşamasından ulus düzeyine çıkmada devletçi kişiliğinden yararlanırken, bunun demokratik eğilimleriyle karıştığı noktada *Cumhuriyetçi kişiliğini* de oluşturmuş bulunmaktadır. Gerçekten, cumhuriyetçilik tavrı, kendisinde sonradan oluşmuş bir eğilim değildir. Kuracağı devletin yönetim biçiminin Cumhuriyet olacağını, Samsun’a çıktığı anda bilmektedir. Çünkü, kişilik yapısında cumhuriyetçilik ögesi çok önceden yerleşmiş bulunmaktadır. Cumhuriyet yö-

13 A.g.k., s. 38.

14 A.g.k., s.48.

15 A.g.k., s.107.

netiminde devletin etkin çalışma göstermesi için, kişiliğindeki *siyasacı* eğilimden de yararlanmakta ve bunu şöyle belirtebilmektedir:

“Gerçekten, ulus egemenliği ilkesine göre yönetilen uygar devletlerde kabul edilen ve geçerlikte olan temel kural, ulusun genel isteklerini en çok temsil eden ve bu isteklerin gereklerini en yüksek güç ve yetki ile yapabilecek olan siyasî grubun, devlet işlerinin yönetimini üzerine alması ve bunun sorumluluğunu en yüksek önderinin omuzuna yüklemesi ilkesinden başka bir şey değildir.”¹⁶

“Kural ve yöntem gereğince ulusun çoğunluğunu temsil eden ve özel amacı belli olan parti, hükümeti kurma sorumluluğunu üzerine alır ve kendi amaç ve ilkelerini yurtda uygular.”¹⁷

ATATÜRK'ün bütünsel kişiliğinin diğer iki yapısal ögesinden biri *layiklik*, öteki *devrimciliktir*. Başka deyişle ATATÜRK layik ve devrimci kişiliklerin de iyesidir. Bunları cumhuriyetçi ve siyasacı yönleriyle birleştirebilmekte, örneğin aşağıdaki anlatıyı kullanabilmektedir:

“Siyasa alanında birçok oyunlar görülür. Ama, kutsal bir ülkünün belirtisi olan cumhuriyet yönetimine karşı, yenileşmeye karşı, bilisizlik, bağnazlık ve her türlü düşmanlık ayağa kalktığı zaman; özellikle ilerici ve cumhuriyetçi olanların yeri, gerçek ilerici ve cumhuriyetçi olanların yanındır; yoksa gericilerin umut ve çalışma kaynağı olan yer değil...”¹⁸

Layik kişiliğini akılcılık ve gerçekçilik özellikleriyle güçlendirirken, devrimciliğini sürekli uygar düşünceden geliştirebilmiştir.

ATATÜRK, kendi kişiliğinin ayrılmaz öğelerini gerek onların öz anlamları, gerek çeşitli olay ve toplumsal koşullar açısından açıklamalarını zaman zaman yapma gereksinmesini duymuştur. Örneğin kişiliğindeki bağımsızlık ögesini, ulus açısından şöyle açıklamıştır:

“Tam bağımsızlık demek, elbette siyasa, maliye, iktisat, adalet, askerlik, kültür ... gibi her alanda tam bağımsızlık ve tam özgürlük demektir. Bu saydıklarımın herhangi birinde bağımsızlıktan yoksunluk, ulusun ve ülkenin gerçek anlamıyla bütün bağımsızlığından yoksunluğu demektir.”¹⁹

16 SÖYLEV -I, s.151-152.

17 A.g.k., s. 152.

18 ATATÜRK, Söylev -II, TDK- Yayınları, 1963, s. 611.

19 A.g.k., s. 431.

Yine aynı tutumdan olmak üzere, ulusçu kişiliği ile siyasacı kişiliğinin etkileşimi sonucu ortaya koyduğu *ulusal siyasa* kavramını ise şu şekilde belirtmiştir:

“Ulusumuzun, güçlü, mutlu ve sağlam bir düzen içinde yaşayabilmesi için, devletin bütünüyle ulusal bir siyasa gütmesi ve bu siyasanın iç örgütlerimize tam uyumlu ve dayalı olması gereklidir. *Ulusal siyasa* demekle anlatmak istediğim şudur: Ulusal sınırlarımız içinde, her şeyden önce kendi gücümüze dayanarak varlığımızı koruyup ulusun ve yurdun gerçek mutluluğuna ve bayındırlığına çalışmak; gelişi güzel, ulaşılamayacak istekler peşinde ulusu uğraştırmamak ve zarara sokmamak; uygarlık dünyasının uygarca ve insanca davranışını ve karşılıklı dostluğunu beklemektir.”²⁰

ATATÜRK, kendi kişilik yapısındaki ana öğeler arasındaki etkileşimi değişik tür ve yönleriyle ortaya koyarken, başkalarının bu yoldaki tutumlarında titizlik göstermelerini öğütlemiştir. Örneğin, ulusun yaşamındaki önemli payları nedeniyle, asker kişiliğinin doğal iyesi olan komutanların, siyasacı kişiliklerini asker yaşamlarına sokmamalarını şöyle belirtmiştir:

“...Komutanlar, askerlik görev ve gereklerini düşünürken ve uygularken, kafalarını siyasa düşüncelerinin etkisi altında bulundurmaktan sakınmalıdırlar. Siyasal durumun gereklerini düşünen başka görevliler bulunduğunu unutmamalıdırlar.”²¹

Ayrıca tarih boyu gerek kendi ulusunun gerek diğer ulusların bozuk kişilikli insanlardan çok acılar çektiğini bildiği için, kişiliğindeki *koruyuculuk* ögesini bu yönden şu şekilde açıklamıştır:

“saygıdeğer ulusuma şunu öğütlerim ki; bağrında yetiştirerek başının üstüne dek çıkaracağı adamların kanındaki, buluncundaki öz mayayı çok iyi incelemeye dikkat etmekten, hiçbir zaman geri kalmasın.”²²

... maddesel ve özellikle tinsel çöküş, korkuyla, güçsüzlükle başlar. Güçsüz ve korkak insanlar, herhangi bir yıkım kar-

20 A.g.k., s. 305.

21 SÖYLEV -II, s. 342.

22 A.g.k., s. 419.

şısında ulusun da duraksamasına ve çekingen bir duruma gelmesine yol açarlar. Güçsüzlük ve duraksamada öylesine ileri giderler ki, sanki kendi kendilerini alçaltırlar. Derler ki: "Biz adam değiliz ve olamayız. Kendi kendimize adam olamayız. Biz varlığımızı, sınırsız ve koşulsuz olarak bir yabancıya eline bırakalım." ... Türkiye'yi böyle yanlış yolda dağılma ve yokolma uçurumuna sürükleyenlerin elinden kurtarmak gerekir. Bunun için bulunmuş bir gerçek vardır, ona uyacağız. O gerçek şudur: Türkiye'nin düşünen kâfalarını büsbütün yeni bir inançla donatmak. Bütün ulusa sağlam bir içgüçü vermek."²³

SONUÇ

ATATÜRK'ün kişilik yapısına dikkati çekmek amacıyla, sadece SÖYLEV'i çok kısa bir inceleme sonucu ortaya koymağa çalıştığımız kişilik olayı, bizi bu konuda bazı genel sonuçlara ulaştırmıştır, şöyleki:

- 1- ATATÜRK, tanımı çok kısa yapılacak kişilik çizgilerine değil, tarihte yok olma sınırına gelmiş bir ulusu ayağa kaldırıp, her yönüyle yeni bir devlet kuracak, büyük *kişilik yapısına* iyedir.
- 2- Onun kişilik yapısı inceleme olanağı elde edildiğinde, yapının ana ve alt bölümleri olmak üzere "sistem" özelliği gösteren durumuyla karşılaşılabilecek ve kişiliğinin bu "sistemli" işleyişinin büyüme, kararlılık, etkileşim amaçlarına uygun bir devinim içinde olduğu görülecektir.
- 3- SÖYLEV'deki şu genel incelemede ATATÜRK'ün devlet kurucusu olarak kişiliğinin ana bölümlerinde *cumhuriyetçilik, ulusçuluk, devletçilik, halkçılık, layiklik, devrimcilik* öğelerinin yer aldığı anlaşılmaktadır. Kuşkusuz kendisinin bu temel kişilik öğelerini destekleyen, gerçekçilik, akılcılık, sabır, uzağı görüş, koruyuculuk gibi altkişilik öğeleri de bulunmaktadır.
- 4- ATATÜRK, "sistem" özelliği gösteren kişilik yapısındaki ana ve altkişilik öğelerinin etkileşim, kararlılık ile büyümelerini üstün bir istem gücüyle yönetmiş ve yine aynı güçle bunları topluma aktararak, yıkılan Osmanlı Devletinin üzerinde yeni Türk ulusunu ve Devletini kurmuştur.

23 A.g.k., s. 440.

5- SÖYLEV, onun bu üstün kişilik yapısını ortaya koyan sayılamayacak, kadar çok kanıtları içermekte, başka deyişle ATATÜRK'ün kişiliğini kendi dilinden anlatan büyük bir yapıt özelliği göstermektedir. SÖYLEV ile birlikte ATATÜRK'ün geniş boyutlu kişiliğinin kapalı kalmış öte yönlerini de ortaya çıkaracak belge, anı, vb. incelenebilir ve bunlardan eğitim düzenimiz için geçerli düşüncelere ulaşılabilirse, o vakit yetişen yeni kuşakların O'nun engin kişiliğinden kaynaklanarak, güçlü bir kişilik yapısıyla topluma katılmaları sağlanabilir.